Szalárdi János halála ideje és egyéb megjegyzések gróf Kemény József: „Szalárdi János, a történész" c. dolgozatára.[1]

Gróf Kemény Józsefnek kétségtelenül nagy érdemei vannak Szalárdi kevéssé ismert életrajzi adatainak felkutatása körül, — azonban dolgozatába olyan bizonyítékok is kerültek bele, amelyek utólagosan hamisaknak állapíthatók meg.

Kemény mindenesetre kifogástalanul helyes módszerrel körülhatárolta azt az időpontot, amelyben Szalárdi halálának be kellett következnie. Vagyis 1666. július 23-án Kolozsvárról keltezett levelének tanusága szerint ekkor és ugyanitt, bár megnyomorodva, de még élnie kellett, — azonban az 1666. szeptember 27-én Gyulafehérváron tartott országgyűlés 3. cikkelye már néhainak említi. Tehát csakis e két hónapon belül történhetett a halála. Ezt azután az alább közlendő adat valóban meg is erősíti. Azonban Kemény nagyberivói Boér György fogarasvidéki alkapitány 1834. évi értesítése alapján ismerteti Szalárdi sírversét, amely a fogarasi temetőben akkor még állítólag meglevő sírkövéről másoltatott le.

Ez az öt rend latinnyelvű distichon többek között arról tudósít, hogy az 1666. évben 65 éves korában elhunyt Szalárdinak (a történetírónak) hamvai Fogarasban nyugosznak. Halála pedig e városban következett be akkor, amikor Kolozsvárról eltávozva, ide megérkezett.

Ezzel szemben azonban a Kolozsvár-városi szabó céh számadáskönyvében ettől merőben eltérő értelmű feljegyzést találunk. Ugyanis a céh által elhantoltak jegyzékében azt vezette be a számadó céhmester, hogy *1666 Die 5. Augusti Szalardj Janos Uram teme*(tésétől) *percipialtunk fl. 2 den. 50.*[2]

Ha tehát Szalárdit augusztus 5-én temették el Kolozsvárt, akkor augusztus 3. körül ugyancsak itt kellett meghalnia, minthogy ebben az időben különben sem találtam seholsem példát arra vonatkozólag, hogy nem főrangú halott holttestét temetés céljából sok mértföldnyi távolságra cipelgették volna.

Tehát a Kemény által közölt adatot föltétlenül ki kell vetnünk, helyette pedig — a fentírtakat megismételve — teljes bizonyosságúnak azt kell beiktatnunk, hogy Szalárdi János történetíró 1666. augusztus első napjaiban Kolozsvárt meghalván, augusztus 5-én ugyanitt (valószinüleg a házsongárdi temetőben) eltemettetett.

Azt az adatot pedig, hogy Szalárdi 1601-ben született volna, már Kemény is kétséggel fogadta azon az alapon, hogy ebben az esetben az 1634. esztendőben mégsem nevezte volna Szalárdi önmagát *igen ifju korú*nak.[3] S minthogy Keménynek az 1601-es születési évre vonatkozó első adatát támogató sírvers valódisága már megdőlt, elfogadhatatlanná válik az enyedi kolégyom könyvtárában volt (s talán el is pusztult) könyvnek az a bejegyzése is, amely szerint Szalárdi 1601-ben született volna.

De ugyanez a feljegyzés — Kemény szerint — azt is állította, hogy Szalárdi Szatmár megyében látta volna meg a napvilágot. Ezt az állítást is kétségbe kell vonnunk, minthogy ugyancsak Szalárdi jegyezte fel önmagáról, hogy 1636. október 7-én indult el *Barátkárul szülei látogatására ugyan Szalárdra.*[4] Mivel pedig ez utóbbi község eléggé messzecske esik Szatmár

[1] Megjelent: Új Magyar Múzeum 1855. évf. I. köt. 233—250. lapján.

[2] Az Erdélyi Múzeum Egylet levéltárában. E számadáskönyvet Kelemen Lajos levéltáros úr szívességéből használhattam.

[3] *Szalárdi János Siralmas Magyar Krónikája*, 244. hasáb.

[4] Ugyanott 119. hasáb.

vármegyétől, nem tarthatjuk valószínűnek, hogy Szalárdi szülei fiuk születése idején hazájuktól távol laktak volna.

De ezeken kívül téved Kemény Szalárdi külföldi tanulásának bizonyítására idézett abban az adatában is, hogy a Haller Gábor naplója szerint 1635. április 14-ére Leydába megérkezett *Szalárdi uram*[5] azonos lenne a történetíróval. Ugyanis a leydai egyetem hallgatóinak névsorában csak az 1635. május 21-én beiratkozott Szalárdi Mihály teológus nevére találunk.[6] E diáknak pedig, a származási hely és az ennek alapján viselt vezetéknév azonosságán kívül, volt-e valamelyes köze a krónikaíróhoz, — nem tudhatni. A kutatónak ugyanis Szalárdi János atyafiságából mindössze csak egy öccsét sikerült megtalálnia. A reája vonatkozó szűkszavú adatot a kolozsvári sáfárpolgár 1647. évi számadáskönyvébe jegyezte fel: május 21-én *érkezék Szalárdi Ferencz 3-tiose, Szalárdi uram öccse, 6 lóval, egy új fel hintót küld Váradra.*[7]

Szalárdi életrajza még mindég megírásra vár. Igaz ugyan, hogy az adatok elégtelensége miatt csak nagyon hiányos lenne az a kép, amelyet róla ilyenformán nyerhetnénk. Pedig nagyszerűen olvasható, szép állóírását nagyon sok levéltárunk XVII. századközepi anyagában megtalálhatjuk. Ezek azonban szerfölött szűkszavú adatokat tartalmaznak az ő saját személyére vonatkozólag.

Herepei János

Csáktornyai János debreceni nyomdász halála

Csáktornyai Jánosról, a debreczeni városi nyomda egykori tipográfusáról semminemű életrajzi adattal nem rendelkezik az irodalom, pedig dr. Csürös Ferenc — a fennmaradt nyomdatermékek alapján — úgy emlékezik meg róla, hogy „Csáktornyai valósággal tudós könyvnyomtató volt, azok közül való, akik mint Heltai Gáspár, vagy később Misztótfalusi Kis Miklós, nemcsak nyomtató művészetükkel, hanem tudós voltukkal is kiérdemelték kortársaik elismerését.“ [1]

Bizonyos utalások alapján ugyancsak Csürös következteti, hogy Csáktornyai „1596-ban halt meg hosszú betegeskedés után“. De Szegedi Lőrincnek, a debreczeni schola egykori diákjának a kolozsvári ref. kollégium nagykönyvtárában levő kéziratos feljegyzése alapján most már legalább a halálanapját s így működésének utolsó határidejét is pontosan megállapíthatjuk.

Szegedi tehát a birtokában volt öröknaptárnak *november hó 25.* napjához a következőket jegyezte fel:

Johannes Cziaktornyaj Typographus Debrecinensis obiit Anno Dominj 1595.[2]

Utódja: Lipsiai Rheda Pál pedig valószínűleg még az 1596. év elején átvette a mühely vezetését, minthogy ebből az évből már négy nyomtatványa ismeretes.[3]

Herepei Jánoś

[5] *Erdélyi Történelmi Adatok*, IV. köt. 26. l.

[6] Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde, XVI. köt. 208. l,

[7] Auner Gábor kolozsvári sáfárpolgár számadáskönyvének 91. lapján. (Állami levéltárban Kolozsvárt.) *(NB.* Valószínűleg a fejedelem küldötte a hintót Váradra s így Szalárdi Ferenc a szállítmány felügyelője, megbizottja lehetett.)

[1] Dr. Csürös F.: *A debreceni városi nyomda története.* 61. lap.

[2] Kittingeni Eber Pál: *Calendarium Historicum* 395. lapján feljegyezve.

[3] Szabó K.: *Régi Magy. Kvtár.* I. és II. köt.